

Varkenshouderij anno 2016

Zes miljoen varkens sterven nog voor de slacht

Plan van aanpak biggensterfte faalt

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Zes miljoen varkens creperen per jaar	3
Relatie worpgrootte en toename biggensterfte	3
Oorzaken toename biggensterfte	5
Omgang met zieke en zwakke biggen	6
Zelden of nooit een dierenarts aanwezig.....	6
Het doden van biggen	6
Steeds meer tepels per zeug	7
Stappen sinds 2009	7
Doelstelling	7
Supermarkten en Beter Leven Keurmerk.....	7
Overheid	8

Samenvatting

In 2009 vroeg Stichting Varkens in Nood aandacht voor de miljoenen varkens die, vaak na een lange lijdensweg, op de boerderij sterven.¹ Diverse media besteedden aandacht aan deze misstand.² Enkele weken later kwam ViN in het bezit van beelden van halfdode, creperende biggen in een kadaverton, langs de kant van de weg gemaakt door een toevallige wandelaar.³⁴ Vermoedelijk waren deze biggen niet goed doodgeslagen op de boerderij (verzwakte en/of zieke biggen worden vaak 'uit hun lijden verlost' door ze tegen het kraamhok te slaan). Minister Verburg van landbouw reageerde geschokt. Dat de biggen nog leefden vond ze volkomen onacceptabel. Ook erkende ze dat de biggensterfte (12,9% in 2008) te hoog was en riep ze de sector op om deze terug te dringen.⁵⁶⁷⁸ Hierop werd in 2009 de stuurgroep [Bigvitaliteit](#) opgericht en een plan van aanpak opgesteld.⁹ Het doel van deze stuurgroep¹⁰ was om binnen 10 jaar de biggensterfte met 15 tot 20% terug te dringen. Uiterlijk in 2018 moest de biggensterfte zijn teruggedrongen tot 10,5%.¹¹

Tot en met juli 2013 publiceerde de stuurgroep regelmatig hun bevindingen op de website [Vitalevarkens.nl](#). Zo daalde de biggensterfte in 2010 met 0,3% naar 12,6%. Maar sinds 2013 is er niets meer van Bigvitaliteit vernomen en is de biggensterfte drastisch gestegen.

6 miljoen varkens halen slacht niet

Inmiddels is het 2016. Uit cijfers van Agrovision blijkt dat de biggensterfte sinds 2010 ieder jaar is toegenomen. In 2015 is de biggensterfte hoger dan ooit: 13,8% van de biggen sterft in de eerste drie tot vier levensweken. Ten opzichte van 2010 is dit een toename van 1,2%. Nog eens 4,2% van de varkens sterft op (iets) latere leeftijd. In totaal haalt 18% van de varkens die in Nederland geboren worden de slachtleeftijd niet. Dit zijn 6 miljoen varkens, waarvan 4,6 miljoen biggen.

Plan van aanpak reductie biggensterfte is flop

Geconcludeerd kan worden dat het Plan van aanpak om de biggensterfte terug te dringen een grote flop is geweest. De biggensterfte is niet afgenomen, maar toegenomen van 12,6% in 2010 naar 13,8% in 2015. De oorzaak is de steeds grotere worpgrootte. Terwijl in de natuur een zeug maar iets van 5 tot 7 biggen heeft, werpt de zeug in de vee-industrie anno 2015 ongeveer 30 biggen en dit aantal groeit ieder jaar. Varkensboeren kijken alleen naar het netto resultaat, het aantal biggen dat overblijft. Politiek en supermarkten kijken de andere kant op of weten niet van het bestaan van het probleem.

De oplossing voor de Nederlandse markt

Langzaam maar zeker gaan alle Nederlandse supermarkten over op het Beter Leven Keurmerk één Ster. Varkens in Nood wil dat het Beter Leven Keurmerk een maximum opneemt van het aantal biggen per zeug per jaar en een maximum aan het aantal biggen dat overlijdt op de boerderij. Bovendien dient er betere medische verzorging te zijn, moeten boeren geleerd worden hoe ze het beste kunnen euthanaseren en moeten de varkens gefokt gaan worden op robuustheid.

¹ <http://www.varkensinnood.nl/sterfte-op-boerderij>

² http://www.eenvandaag.nl/binnenland/34805/miljoenen_varkens_halen_slachthuis_niet

³ <https://www.youtube.com/watch?v=FiWEpMZ3Lk4>

⁴ <http://www.boerderij.nl/Varkenshouderij/Achtergrond/2009/6/Levend-varken-tussen-kadavers-BOE008607W/>

⁵ http://www.hetInVloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=39226

⁶ <https://www.varkensinnood.nl/sites/dierenrecht.nl/files/field/attachment/dierenrecht-planvanaanpakminderbiggensterfte2009.pdf>

⁷ <http://www.boerderij.nl/Home/Achtergrond/2009/6/Kamer-en-Verburg-willen-concrete-aanpak-biggensterfte-AGD139616W/>

⁸ <http://www.opennieuwsbank.nl/bericht/2009/06/22/O216-minister-verburg-erkent-toename-biggensterfte.html>

⁹ <http://www.dierenrecht.nl/sites/dierenrecht.nl/files/field/attachment/dierenrecht-20091201-akvl-2009-2908-bijlage1.pdf>

¹⁰ Bestaande uit afgevaardigden van LTO, NVV, COV, VBV, GLL, Nevedi en Topigs.

¹¹ Website: <http://vitalevarkens.nl/ambitie.php>

Zes miljoen varkens creperen per jaar

In 2015 werden er 35,7 miljoen biggen geboren. Hiervan waren er 2,7 miljoen dood bij de geboorte. Van de 33 miljoen levend geboren biggen stierven er 4,6 miljoen in de eerste levensweken (13,8%). Zo'n 1,4 miljoen varkens (ruim 4%) stierven op latere leeftijd. Het aantal varkens dat voor de slachtleeftijd (circa 5-6 maanden) sterft ligt hiermee op 6 miljoen (circa 18%). In 2014 lag dit nog op 17,4%. Alleen al ten opzichte van 2014 is er een stijging van 400.000 dode dieren.

	2014	2015
Aantal geboren biggen (dood+levend) per jaar	34.600.000	35.700.000
Aantal levend geboren biggen per jaar	32.200.000	33.000.000
Aantal dood geboren biggen per jaar	2.400.000	2.700.000
Aantal gespeende biggen per jaar	27.900.000	28.400.000
Sterfte % tot spenen	13,3%	13,8%
Aantal grootgebrachte biggen tot 25 kilo per jaar	27.200.000	27.700.000
Aantal grootgebrachte biggen tot slachtleeftijd	26.600.000	27.000.000
Totale sterfte % van geboorte tot aan slacht	17,39	18,18
Totaal aantal varkens dat sterft tussen de geboorte en slacht	5.600.000	6.000.000

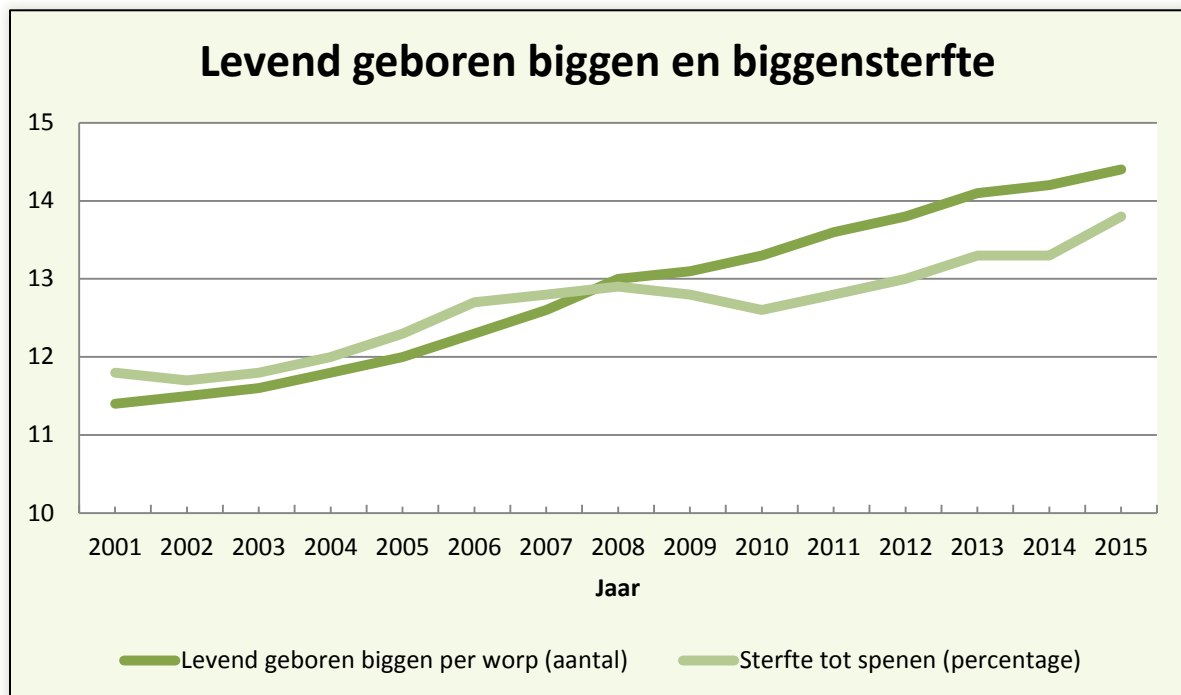
Bron: Agrovision, LEI en CBS

** Cijfers zijn gebaseerd op gegevens van Agrovision en CBS. Volgens CBS worden er 15,4 miljoen varkens geslacht (2015, voorlopige cijfers), maar volgens de berekening van het LEI zouden dit er 17,5 miljoen moeten zijn, als er namelijk rekening wordt gehouden met 9,5 miljoen voor de export. Ergens missen er dus circa twee miljoen varkens. Mogelijk zijn bovenstaande gegevens een afspiegeling van bedrijven met een relatief hoge productiviteit. In dat geval ligt het werkelijke totale aantal geboren - en gestorven - biggen kennelijk lager dan uit productiviteitscijfers van Agrovision en Agrisyst zou blijken. Zo ligt de productiviteit van biologische en scharrelvarkens lager dan het gemiddelde, maar dat betreft maar een heel klein deel van de productie. Maar er kan ook een andere redenatie/berekeningfout inzitten, bijv. over het moment dat een zeug als zeug geteld wordt in een managementinformatiesysteem.*

Relatie worpgrootte en toename biggensterfte

In onderstaande grafiek, gebaseerd op de gegevens van Agrovision, is goed te zien dat het aantal biggen per worp sterk is toegenomen: van 11,4 in 2001 naar 14,4 in 2015. In 14 jaar tijd is het aantal biggen per zeug dus met drie stuks per jaar gestegen. Maar dit is niet zonder gevolgen gebleven. In de grafiek is ook te zien dat deze steeds grotere worpen gecorreleerd zijn met een toename in sterfte. In 2001 stierf 11,8% van de biggen in de eerste drie tot vier levensweken, in 2015 was dit 13,8%.

In de grafiek is te zien dat de biggensterfte na 2008 licht daalt, waarschijnlijk als gevolg van het plan van aanpak van de sector onder druk van minister Verburg. Maar na 2010 was die druk kennelijk verdwenen en neemt de biggensterfte weer toe.

Grafiek. Gemiddeld aantal levend geboren biggen per zeug en gemiddelde uitval tot spenen. Bron: Cijfers Agrovision en bewerking LEI

Dat grotere worpen gepaard gaat met een hoger sterftepercentage is al jarenlang bekend. Zo bracht de European Food Safety Authority (EFSA) in 2007 een officieel advies uit aan de Europese Commissie om de worpgrootte te begrenzen op ongeveer 12 biggen vanwege de verhoogde kans op sterfte.¹² De worpgrootte was in 2015 14,4 levend geboren en 15,6 in totaal.

RECOMMENDATION

- Genetic selection for litter size should not aim at exceeding having, on average, 12 piglets born alive in a litter.

Naast een verhoogd sterftepercentage in de eerste levensweken, neemt ook de sterfte in de weken na het spenen toe. In 2012 lag deze op 2,2% en in 2015 op 2,6%. Ook de levensduur van zeugen lijkt af te nemen. In 2010 was een zeug nog goed voor 5,1 nesten in haar leven. In 2015 waren dit er 4,6.¹³

Per saldo (aantal levend geboren biggen minus de sterfte van de biggen) neemt het aantal biggen dat de speenleeftijd haalt echter toe. In 2001 overleven er per worp 10,1 biggen de kraamperiode. In

¹² EFSA (2007): Scientific report on animal health and welfare aspects of different housing and husbandry systems for adult breeding boars, pregnant, farrowing sows and unweaned piglets. (Question No EFSA-Q-2006-28). [Parma]: European Food Safety Authority (AFSA journal, 527 annex). Online beschikbaar via <http://edepot.wur.nl/7579>.

¹³ Vakblad Varkens, februari 2015. GegevensAgrisyst, <https://www.flynth.nl/Desktopmodules/Bring2Mind/DMX/Download.aspx?EntryId=7611&PortalId=0>

2015 is dit 12,4. Omdat er uiteindelijk meer biggen uit een zeug geperst worden, levert het de boer meer op. Een eenvoudig rekenvoorbeeld laat dit zien.¹⁴

Aantal biggen per worp in 2001:	11,4
Af: sterfte (uitval) – 11,8%	<u>1,3</u>
Gespeende biggen	10,1
Aantal biggen per worp in 2015	14,4
Af: sterfte (uitval) – 13,8%	<u>1,9</u>
Gespeende biggen	12,4

Kortom, er gaan meer biggen dood maar per saldo blijven er ruim 2 meer over. Of er ook sprake is van een financieel voordeel valt echter te betwijfelen. Biggen in grotere tomen zijn lichter en vermoedelijk ook zwakker waardoor ze minder snel zullen groeien en vatbaarder zijn voor ziektes. Zo neemt de sterfte na spenen de laatste jaren toe.¹⁵ Ook neemt de levensduur van de zeugen af en daarmee de productie.

Omdat er gestreefd wordt naar 40 biggen of meer per jaar^{16 17}, zal de sterfte bovendien verder toenemen. Lees meer over aantallen varkens in Nederland via deze [link](#).

Oorzaken toename biggensterfte

Biggensterfte wordt met name veroorzaakt doordat de biggen niet vitaal genoeg zijn en verhongeren of doordat de zeug per ongeluk op haar biggen gaat liggen. Als de biggen zwak zijn neemt het risico dat de biggen door de zeug geplet worden bovendien toe, omdat de biggen niet snel genoeg kunnen wegvloeden als de zeug gaat liggen. In de laatste 14 jaar is de biggenproductie van zeugen enorm gestegen. In 1997, bij het begin van Varkens in Nood kreeg een zeug ongeveer 24 biggen per jaar. In 2015 is dit met tien biggen gestegen naar 34 biggen per jaar. Maar er zijn ook uitschieters, zoals zeugen die meer dan 25 biggen per worp¹⁸ krijgen en dus jaarlijks meer dan 40 biggen produceren. In de natuur krijgen varkens 5 à 6 biggen per jaar.¹⁹ Het is bekend dat biggensterfte bij grotere worpen toeneemt. Dit heeft de volgende oorzaken:

- Biggen uit grotere tomen zijn minder vitaal. Want hoe meer biggen er geboren worden, hoe lager het gemiddelde geboortegewicht is en de levensvatbaarheid (Baxter et al. 2013). Hierdoor zijn de biggen gevoeliger voor onderkoeling, verpletting door de zeug of ziektes.
- Bij grote worpen duurt de bevalling langer waardoor er een grotere kans is dat er biggen in het geboortekanaal sterven.
- Het dragen van dusdanig grote aantallen biggen vergt zeer veel energie en aanpassingsvermogen van de zeug. Doordat zeugen steeds meer biggen moeten produceren, neemt hun gezondheid en welzijn af. Hierdoor verloopt de bevalling moeizamer en zal de kans op complicaties toenemen.

¹⁴ Bron agrovision, Bewerking LEI, 2015. Online beschikbaar via: <https://www.flynth.nl/Desktopmodules/Bring2Mind/DMX/Download.aspx?EntryId=7611&PortalId=0>

¹⁵ Gegevens Agrovision

¹⁶ <http://www.pigbusiness.nl/blog/155/40-biggen-per-zeug-huidige-fokdoel>

¹⁷ <http://www.boerderij.nl/Varkenshouderij/Nieuws/2015/11/We-gaan-naar-40-biggen-per-zeug-per-jaar-2717000W/>

¹⁸ http://www.rtvoost.nl/nieuws/default.aspx?nid=224289&_ga=1.26822653.1305064322.1456821229

¹⁹ <http://www.agripress.nl/start/artikel/543855/nl>

- Het bevallen van grotere tomen is stressvoller en zwaarder voor de zeug. Door stress duurt de bevalling langer en is er een groter risico op complicaties.
- Bij dit soort onnatuurlijk grote aantallen is er onderling veel concurrentie tussen de biggen, zowel in de baarmoeder als na de geboorte.
- De zeug heeft te weinig tepels voor alle biggen. Doordat de gemiddelde worpgrootte nu op 14 levend geboren biggen ligt en een zeug maar 12-14 spenen heeft, krijgen sommige biggen onvoldoende voeding, of moeten biggen worden overgebracht naar een pleeg- of kunstzeug. Dit leidt tot stress en een hoger sterfterisico.

Bovendien kan de zeug de grote aantallen biggen niet de juiste hoeveelheid aandacht en zorg geven, ook omdat ze opgesloten zit in een kraambox.

Omgang met zieke en zwakke biggen

Jaarlijks sterven er 6 miljoen varkens op de boerderij. Een groot deel van deze varkens (4,6 miljoen) sterft in de eerste 3 tot 4 levensweken. 1,6 miljoen varkens sterven als gespeende big²⁰ op een leeftijd van 3 tot 10 weken of als slachtvarken (10 weken tot 6 maanden). Niet zelden gaat het sterven van deze dieren gepaard met een langdurende ziekteperiode .

Zelden of nooit een dierenarts aanwezig

De Wet dieren schrijft in artikel 2.2 voor dat *het houders van dieren verboden is aan deze dieren de nodige zorg te onthouden*.

In de praktijk wordt de nodige zorg, lees diergeneeskundige bijstand, zelden of nooit verleend. De kosten van een dierenarts wegen eenvoudigweg niet op tegen de waarde van een big.²¹ Zieke, zwakke of te magere biggen worden dan ook terzijde gelegd en dan ziet de boer wel of ze overleven.

Het doden van biggen

Artikel 1.12 Besluit houders van dieren zegt dat dieren bij het doden elke vermijdbare vorm van pijn, angst of lijden dient te worden bespaard. Veel zwakke biggen worden gedood door ze met een ferme klap tegen een muur of hek te slaan. Voor het doden van varkens bestaan geen duidelijke richtlijnen²², laat staan dat de houders van deze dieren²² een opleiding hebben om de dieren zo pijnloos mogelijk uit hun lijden te helpen. In 2009 publiceerde Varkens in Nood [beelden van een kadaverton](#) met hierin nog twee levende biggen waarvan de medewerkers van een varkensboer kennelijk tevergeefs hadden geprobeerd ze dood te slaan. De dieren werden voor dood achtergelaten in de kadaverton, maar lagen zwaargewond tussen kadavers van andere biggen. Naar aanleiding van deze beelden bevestigden de kaderophaaldienst Rendac en de Algemene Inspectiedienst dat het vaker voorkomt dat levende dieren naar de destructie gaan. De aantallen worden echter niet bijgehouden.²³

In 2013 is er een onderzoek²⁴ gestart naar alternatieve methoden om zieke en gewonde dieren op de boerderij te kunnen doden, . Het onderzoek is (al lang) afgerond, maar volgens de projectleider is het onbekend of én wanneer er iets met de resultaten wordt gedaan. Het onderzoek ligt dus al sinds

²⁰ Biggen worden al na 3 tot 4 weken weggehaald bij de zeug, zodat deze meteen weer bevrucht kan worden

²¹ Lambooi, 2010. Euthanasie van wrakke dieren op het primaire bedrijf. Doden van wrakke dieren

²² <http://www.pigbusiness.nl/nieuws/209/injectie-meest-doeltreffende-euthanasiemethode>

²³ http://www.hetInVloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=39226

²⁴ <http://www.wageningenur.nl/nl/project/Diervriendelijke-euthanasiemethoden-voor-wrakke-dieren.htm>

enkele jaren in de lade van het Ministerie van Economische zaken, afdeling landbouw, sector dierenwelzijn.

Steeds meer tepels per zeug

Tien jaar geleden hadden zeugen meestal 12 tepels. Tegenwoordig zijn dit er 14. Gemiddeld worden er echter 14,4 biggen per zeug per worp geboren, dus er zijn in meer dan 50% van de gevallen meer biggen dan tepels. En dit aantal stijgt gestaag. Aangezien iedere big zijn vaste tepel heeft, kan er geen vaste hiërarchie ontstaan en zijn er veel vechtpartijen waarbij de zwakke dieren het onderspit delven. Om het tekort op te lossen worden er zeugen gefokt met extra tepels.²⁵ Het nabije doel is een zeug met 16 tepels. Door continu te selecteren op de zeugen met veel tepels verwacht de sector het gemiddelde aantal tepels per zeug ieder jaar zal stijgen.²⁶ Bij fokkerij-organisatie Topigs ligt het gemiddelde aantal tepels voor de N-Lijn zeugen al op 15,6 tepels per zeug.

Stappen sinds 2009

Zoals hierboven gezien is het aantal biggen en de sterfte, zowel procentueel als absoluut, toegenomen. Verder zijn er geen maatregelen genomen om opgegeven dieren beter te euthanaseren. Wel zetten veel varkensboeren, vanwege de negatieve publiciteit, de kadavers niet meer langs de kant van de weg, maar buiten het zicht zoals in koelbakken onder de grond. Rendac, de enige kadaververwerker van Nederland, publiceert, eveneens vanwege de negatieve publiciteit, geen cijfers meer over de aantallen varkens die als kadaver worden opgehaald. Ook Agrovision en Agrisyst zijn gestopt met het publiceren van data uit de varkenshouderij. De varkenssector duikt weg in geheimzinnigheid en verstoppen, wel wetende dat men nog verder aan het afglijden is.

Doelstelling

De race naar steeds meer efficiency ten koste van de dieren (en vaak ook de varkensboeren) gaat onverminderd door als gevolg van de voortdurende prijsdruk. In ons kapitalistische stelsel, met een passieve en afwachtende overheid, heeft het geen zin om afspraken met de sector te maken als er niet gehandhaafd wordt of sancties worden opgelegd. Anders gezegd, in ons huidige maatschappij ligt de oplossing bij de regisseurs van de keten, d.w.z. de supermarkten.

Supermarkten en Beter Leven Keurmerk

Aangezien de overheid het bij de controle op dierenwelzijn in de vee-industrie door capaciteits- en motiveringsgebrek laat afweten, is het verstandig aansluiting te zoeken bij het Beter Leven keurmerk. De Stichting Beter Leven Keurmerk controleert intensief of de wetgeving wordt nageleefd en stelt soms bovenwettelijke normen.

ViN wil er bij de Stichting op aandringen dat het Beter Leven keurmerk één ster gaat voldoen aan de volgende punten:

- De omvang van de worpen mag de biggen en de zeug niet in hun welzijn of gezondheid aantasten. Hier dienen normen voor opgesteld te worden.

²⁵ <http://www.varkens.nl/dier/aantal-spenen-groeit-naar-16>

²⁶ <http://www.agripress.nl/start/artikel/543855/nl>

- Het aantal biggen dient de komende jaren flink te dalen, bijvoorbeeld tot het niveau van 1997, dus gemiddeld 24 biggen per jaar.
- Het aantal tepels van een zeug dient verminderd te worden tot bijvoorbeeld 12.
- Het aantal biggen per worp mag slechts bij uitzondering hoger zijn dan het aantal beschikbare tepels.
- Het percentage “uitval” dient z.s.m. teruggebracht te worden tot ongeveer de doelstelling van 2009, dus naar 10%
- De levensduur van zeugen dient de komende jaren verlengd te worden.
- Biggen dienen op zijn vroegst na vier weken gespeend te worden.
- Varkensboeren dienen een cursus en de middelen te krijgen om dieren te kunnen euthanaseren.
- Een dient één keer per week een dierenarts langs te komen om zieke en gewonde dieren te verzorgen.
- Het Beter Leven Keurmerk dient artikel 2.2. lid 8 Besluit houders van dieren, waarin de houders van dieren verplicht zijn hun dieren de nodige verzorging te geven, op te nemen.
- Er dient verplicht nestmateriaal aanwezig te zijn, zoals jute zakken.

En vanzelfsprekend dienen de Nederlandse supermarkten in te stemmen met extra voorwaarden voor het Beter Leven Keurmerk één Ster. Deze maatregelen zijn te nemen zonder dat er ingrijpende veranderingen of investeringen door varkensboeren nodig zijn.

Overheid

Zoals hiervoor geschreven, is het Beter Leven Keurmerk door de meeste Nederlandse supermarkten geaccepteerd. Dit betekent dat een verhoging van de normen alleen de varkens met bestemming de Nederlandse markt kunnen helpen. Alleen de overheid is in staat om maatregelen voor alle varkens te treffen, dus ook voor 2/3^e van de varkens die voor de export bestemd zijn.

De overheid dient in ieder geval de volgende maatregelen te nemen:

1. Openheid van cijfers van de kadaverdienst Rendac
2. Het rapport van de WUR hierover dient z.s.m. gepubliceerd te worden.²⁷
3. Een maandelijkse publicatie met vermelding van de namen van de boerderijen met excessieve biggensterfte
4. Meer onaangekondigde controles door NVWA op euthanasiemethoden en sterfte
5. Een meldingsplicht van de dierenarts bij een verdacht hoge biggensterfte.
6. Een verplicht ‘plan van aanpak’ voor bedrijven met een biggensterfte hoger dan 10%. Dit plan moet in samenwerking met een dierenarts tot uitvoering worden gebracht.
7. Het toestaan van euthanasie door een veehouder, zodat ernstig zieke, zwakke of gewonde dieren zo snel mogelijk uit hun lijden kunnen worden verlost.
8. Een verplichte cursus [euthanaseren](#) voor varkensboeren en managers
9. Op Europees niveau afspraken maken over toomgrootte, speentijd, uitvalpercentages e.d.
10. Er dient een verbod te komen op de kraamkooi omdat deze stress verhogend werkt, op zowel zeugen als biggen terwijl bijvoorbeeld het Prodromi systeem een prima alternatief biedt.

²⁷ <http://www.wageningenur.nl/nl/project/Diervriendelijke-euthanasiemethoden-voor-wrakke-dieren.htm>